

Sustaining Animal Health and Food Safety in Organic Farming
(SAFO) EU Concerted Action QRLT – 2001 - 02541
Sammanfattning av den första sammankomsten inom SAFO
den 5-7 September 2003, Florens, Italien

Målet att förbättra djurhälsa & livsmedelssäkerhet

SAFO är ett EU-finansierat nätverk som har som mål att förbättra livsmedelssäkerheten och djurhälsan i ekologiska djurhållningssystem i de nuvarande och de anslutande EU-länderna. Målet ska uppnås genom utbyte och diskussion av försöksresultat och slutsatser mellan forskare, politiker, bönder och det vidare ekologiska samhället (som även innefattar konsumenterna). I september 2003 arrangerades den första workshopen inom SAFO.

Workshopen samlade 70 specialister

Temat för den första sammankomsten var "Socio-ekonomiska aspekter på djurhälsa och livsmedelssäkerhet i ekologiska jordbrukssystem". Workshopen hölls i Istituto Agronomico per L'Oltremare, vilket ligger i den vackra historiska staden Florens i regionen Toscana. Staden som under århundraden stått i centrum för världens konst blev under tre dagar, sensommaren 2003, en samlingspunkt för europeiska specialister inom ekologisk djurhälsa och livsmedelssäkerhet. Sjuttio delegater från 22 länder deltog i sammankomsten.

Programmet bestod av fyra plenarsammanträden, två arbetsgruppsdiskussioner, en posterutställning och en studieresa till ekologiska animalieproducenter och till ett kooperativt slakteri/charkuteri. Det hölls totalt 18 föredrag under sammankomsten, varav sju föredrag beskrev olika aspekter av ekologisk djurhållning i Italien. Föredragen kan grovt klassas i fyra kategorier:

- a) Ekonomi och djurhälsa på företags- och gårdsnivå.
- b) Livsmedelskedjan: politisk ekonomi, marknadssituation och landsbygdsutveckling.
- c) Konsumenters attityder, uppfattningar och inköpsmotiv.
- d) Utmaningen att ställa upp och nå gemensamma ekologiska djurregler.

En officiell välkomstsammankomst hölls i den mycket storslagna och historiskt berömda hallen i Vecchi-palatset som ligger i anslutning till Uffizi-galleriet. Under denna sammankomst presenterades föredrag som översiktligt beskrev utvecklingen av ekologiskt lantbruk i Toscana-regionen (M: Bonanzinga)

SAFO:s nätverk riktar ett varmt tack till Susan Padel, samordnare för SAFO:s workshops, och till den lokala gruppen bestående av Andrea Martini och hans medarbetare vid avdelningen för husdjursvetenskap vid Florens universitet. Tack för ett mycket varierat program och ett mycket gästvänligt bemötande.

Ekonomi och djurhälsa på företags- och gårdsnivå

Alistair Stott från Scottish Agricultural College presenterade ett föredrag om den potentiella roll som forskningen inom djurhälsoekonomi kan spela när det gäller att bestämma den optimala balansen mellan djurhälsa och ekonomi. Detta inom det ekologiska regelverkets ram. Han visade exempelvis på hur dynamisk programmering (DP) kan användas som mall för ekonomisk analys av problem där beslut tas i flera steg, så som då det gäller att lägga upp en policy för mjölkors rekrytering. Han beskrev en DP-modell som uppskattar till vilken grad subkliniska juverinflammationer kan reduceras genom en utslagningspolicy som tar hänsyn till och beräknar varje kos framtida mjölkavkastning och hennes mjölks celltalsinnehåll och jämför detta med kostnaden för att ersätta kon med en inkalvande kviga. Sådana arbetsmodeller kan vara mycket

användbara inom ekologiskt jordbruk. Dr. Stott visade också hur djurhälsoekonomi kan användas för att hantera ämnet sjukdomsrisker. Han beskrev hur en kombination av linjär programmering (LP) och en simuleringsmodell använts för att förklara betydelsen av säkerhet mot bovin virusdiarré (BVD) på kött/färgårdar på det skotska höglandet. Man fann att upp till 10 % av variationen i gårdarnas inkomst kunde hänföras till BVD. Besättningar som före start var fria från BVD hade mer att vinna på biosäkerhet. De kunde räkna med bättre besättningsresultat och nå inkomstmålet med färre djur. Färre djur är mindre resurskrävande. Genom att integrera djurhälsa på gården uppnås därmed ett mer uthålligt jordbrukssystem.

Claus Deblitz från FAL i Tyskland visade resultat från två projekt (ekologisk mjölk- och köttproduktion) inom International Farm Comparison Network (IFCN). Analyserna i dessa projekt koncentrerades till produktionssystemen, kostnaderna och lönsamheten på de olika demonstrationsgårdarna. Både en internationell och en nationell jämförelse gjordes mellan ekologiska och konventionella gårdar. Mjölkgårdsstudien visade att kostnaden per enhet ekologisk produktion (kostnad per kg producerad mjölk) var högre än för konventionell. I projekten noterades att mycket få köttgårdar (konventionella och ekologiska) var lönsamma utan stöd (dvs. bidrag).

Det hölls också föredrag om två studier i norra Italien där ekonomin på gårdsnivå för ekologiska djurhållningssystem undersökts. Den ena studien hade utförts av Alberto Menghi från Reggio Emilia. Han hade jämfört lönsamheten för ekologiska mjölkproducenter som sålde sin mjölk som Parmigiano-Reggiano-ost med lönsamheten för dem som sålde den som konsumtionsmjölk. Värdet på den mjölk som användes i ostproduktionen uppgick till 0,62 euro per liter, för mjölken som såldes som dryckesmjölk var värdet bara 0,42 euro. Det föredrag som Caterina Contini presenterade handlade om en gårdsstudie (en gård som deltagarna senare besökte) som visade på de positiva effekter som investeringar i djurstallar och betesförbättringar kan ha på mjölkors djurvälstånd när den mäts med den s.k. ANI35L-metoden.

Livsmedelskedjan: ekonomi, marknader och landsbygdsutveckling

Ulrich Hamm från universitetet i Kassel diskuterade marknadssituationen för ekologiska animalieprodukter i Europa. Han rapporterade att marknaden för griskött, kyckling och ägg ligger efter de gräsbaserade animalieprodukterna (t.ex. mjölk, nötkött och lammkött). Enligt honom beror det huvudsakligen på tre skäl:

det är lättare att lägga om vallodling än spannmålsodling, och i många länder är bidragen till omläggning högre för vallodling än för spannmålsodling,

höga kostnader för produktionsmedlen till svin och fjäderfä (speciellt foder- och inhysningskostnader),

många ekologiska konsumenter är vegetarianer eller äter inte så mycket kött.

Den framtida utvecklingen av marknaden för animalieprodukter beror på: hur stor andel av omställningsbidragen som utgår till vallodling i jämförelse med spannmålsodling, intresset från stormarknaderna att lagerhålla ekologiska animalieprodukter, speciellt kött, och på förbättringar av försörjningskedjan mellan jordbrukare och grossister. Det finns också ett starkt behov av att utveckla ett informationssystem inom EU som samlar prisuppgifter och tillhandahåller konsumentinformation för samtliga animalieprodukter.

Paul Rye Kledal från det danska forskningsinstitutet för livsmedelsekonomi beskrev ekologiskt jordbruk som en social proteströrelse inom området "tredje födoregimen". Det vill säga den historiska era, sedan tidigt 1980-tal, under vilket samhället har blivit mer och mer medvetet om miljöförstöring och risker för människors hälsa i samband med livsmedelsproduktion och det ökade finansiella, sociala och kulturella trycket på jordbruks- och landsbygdsområden. Kledal förmodade att det ekologiska jordbrukets framtida utveckling kraftigt kommer att beröras av den pågående

kampen mellan en global demokratisk livsmedelsförsörjning (med rätt att skydda regionala särdrag) och en global och mera frihandelsinriktad livsmedelsförsörjning där marknaden är avreglerad och livsmedelsproduktionen i huvudsak kontrolleras av multinationella företag.

Flera föredrag beskrev också initiativ som tagits inom ekologisk animalieproduktion och det inflytande som dessa haft på landsbygdsutveckling i olika delar av Europa, t.ex. på Toscana, samt norra (Sarti och Bazzani) och centrala Apenninerna (Ansaloni och Cammertoni), Frankrike (Sans), och Grekland (Arsenos).

Konsumenters attityder, uppfattningar och motiv

Jörn Sanders från det schweiziska forskningsinstitutet FIBL rapporterade från en studie över hur socio-demografiska faktorer påverkar konsumtionsmönster och motiv vid köp av ekologiska mejeriprodukter. Enligt den schweiziska studien köper höginkomsttagare oftare ekologiska produkter och har högre utgifter för det än medelinkomsttagare. Orsaken till varför höginkomsttagarna köper ekologiska livsmedel är för att de anser att ekoprodukterna är mer miljövänligt producerade, har högre kvalitet, smakar bättre och är producerade på ett djurvänligt sätt. Barnfamiljer (större hushåll) köper oftare ekologiska livsmedel än de familjer som inte har barn. En del av familjerna utan barn kan dock ha höga utlägg för ekologiska livsmedel. De populäraste produkterna var ekologisk mjölk, ägg, spannmål, grönsaker och frukt samt yoghurt, kött var mindre efterfrågat. Produktionen av ekologisk mjölk i Schweiz motsvarar en marknadsandel på 4,5 %. Jörn Sanders slutsats var att marknadsföringen bör ta dessa socio-demografiska förhållanden och konsumtionsmönster i beaktande och vara mera produktspecifik och inrikta sig på speciella konsumentgrupper.

Vairo rapporterade om en liknande studie från Italien där konsumenters uppfattningar, attityder och inköpsmotiv till ekologiska livsmedel studerats. De fann att ekologiska konsumenter var relativt välbärgade, välinformerade, brydde sig om hälsa och hade etiska värderingar (t.ex. angående djurens välbefinnande). De fördrog att handla i en specialaffär framför en stormarknad och de motiverade sina inköp snarare av hälsoskäl än av miljöskäl, i motsats till de schweiziska resultaten. Cath Milne från SAC i Skottland hade undersökt förhållandet mellan konsumenternas uppfattningar om ekologiskt lantbruk med verkliga förhållanden inom ekologiskt lantbruk. Hon tog som exempel frågan om behandling av yttre parasiter hos får. Konsumenternas uppfattning är att inga bekämpningsmedel används i ekologiskt lantbruk. I själva verket är yttre parasiter hos får (fårskabb, spyflugor och fästingar) svåra att kontrollera genom att förändra djurhanteringssystemet, och den veterinära behandlingen som används för att kontrollera dem (syntetiska pyretroider som är tillåtna enligt EU-bestämmelser) kan påtagligt skada miljön.

Utmaningen att formulera och uppnå gemensamma ekologiska djurregler

Gerold Rahmann från Institutet för ekologiskt jordbruk (OEL-FAL) i Tyskland ställde frågan: "Varför håller människan djur"? och menade att vi behöver ett svar på den frågan innan vi kan fatta beslut omkring frågan: "Hur ska vi hålla djur?" (dvs. vilka produktionsregler ska vi tillämpa?). Han hävdade att denna diskussion är väsentlig vid utarbetandet av ekologiska regler. Frågan gäller inte enbart jordbrukarnas motiv utan handlar också om konsumenternas och allmänhetens uppfattningar. Han menade att ekologiska djurbestämmelser måste respektera det mångfunktionella i djurhållningssystemen och att antropocentriska eller "mjuka" värden (t.ex. öppet landskap, genetisk mångfald, livsmedelskvalitet) är mer betydelsefulla i ekologiskt än i konventionellt lantbruk.

Detta ämne behandlades ytterligare i föredraget av Willie Lockeretz från USA och Vonne Lund från Sverige. De frågade sig vem som skulle definiera reglerna med hänsyn till den ökande roll som grossister och detaljister spelar, och den ökade betydelse som läggs vid konsumenters förväntningar

på ekologiska livsmedel. Deras slutsats var att eftersom djurreglerna ofrånkomligen måste vara en kompromiss mellan ideal och realiteter så ligger det lantbrukarna närmast att definiera reglerna.

Malla Hovi från VEERU vid Reading universitetet i Storbritannien har undersökt attityderna hos olika grupper av aktörer som lämnar råd om djurhälsa och djurvälstånd till ekologiska lantbrukare i Storbritannien. I en studie av mastitkontroll på gårdar med ekologisk mjölkproduktion fann hon att jordbrukarna snarare fick råd via kontrollorganisationer, andra jordbrukare, och från homeopatiska apotek än från sin praktiserande veterinär. Lantbrukarnas veterinärer hade genomgående en negativ syn på ekologisk produktion. I en andra studie som undersökte kontrollanters, rådgivares och veterinärers uppfattningar om ekologiska djurregler fann hon återigen att veterinärerna hade den mest negativa attityden. En tredje studie undersökte kontrollanternas attityd till värdering av djurvälstånd. Hon fann att kontrollanterna inte trodde att kontrollen kunde vara ett medel till att uppnå förbättrad djurvälstånd. Kontrollanterna upplevde faktiskt att de var för okvalificerade och osäkra inför hur de skulle rapportera jordbruksförhållanden där man upplevde att djurvälstånden blev eftersatt. Hon föreslog att ett protokoll kunde utvecklas för att underlätta rapportering vid fall av dålig djurvälstånd.

Diskussioner i arbetsgrupper

Totalt ägde diskussioner rum i sju arbetsgrupper. Fyra grupper belyste de svårigheter som fjäderfä-, gris-, mjölk-, kött- och fårbönder har och diskuterade hur man med knappa resurser tillgodoser god djurhälsa och djurvälstånd. Ytterligare en diskussionsomgång behandlade följande ämnen:

- e) innebörden i reglerna,
- f) konsumentutbildning för att gynna djurvälstånden.
- g) rekommendationer till veterinärer och rådgivare.

Slutsatserna från diskussionerna kommer att publiceras i rapporter, samt finnas tillgängliga på SAFO:s hemsida.

Posterutställning

Alla deltagare vid sammankomsten var uppmanade att ta med sig postrar om den ekologiska livsmedelssektorn i sina respektive länder. Ett antal postrar presenterades och diskuterades under raster, samt under en timmes diskussion.

Mer information

Alla föredrag kan laddas ner från SAFO:s hemsida (<http://www.safonetwork.org>) från och med december 2003. Du kan även kontakta Simon Jonsson, Institutionen för norrländsk jordbruksvetenskap, SLU.